

CRIMINAL ACTION AND CIVIL ACTION IN LIGHT OF NEW REGULATIONS CRIMINAL TRIAL

Ivan Anane

Assoc. Prof., PhD, "Ovidius" University of Constanța

Summary: Criminal action or civil action has great meaning for the development of the trial, regardless of which one it is, because without the use of action during trial it can not get to the prosecution of a person and the sanction laid down by the rule infringed. Criminal proceedings aim the criminal liability of individuals who have committed offenses, civil action aims civil liability of legally responsible individuals for damage caused by the offense committed. Procedural legality of criminal or civil action depends on compliance with the conditions for placing in motion and the exercise of stipulate procedural law. Criminal proceedings are initiated and carried out when there is evidence of the reasonable assumption that an individual has committed a crime and there are no cases that prevent the initiation or pursuit. The civil action is exercised by the injured party or its successors, that is a civil party against the defendant and, where appropriate, civil legally responsible party. Due to the different kind of their subject, criminal action has features different from those of the civil action, which can be noticed during the whole criminal trial. Subject of criminal or civil action - legal accountability - must exist both at the setting in motion moment and throughout its exercise otherwise being devoid of purpose, action goes out and can no longer be exercised.

Key words: criminal action, civil action, object, subjects, features, prosecution.

Introducere. În cazul încălcării unei norme de drept substanțial – penal, civil – intervine răspunderea juridică a celui ce a încălcat norma, prin chemarea acestuia în fața autorității judecătorești pentru a suferi constrângerea de stat prevăzută de lege pentru fapta săvârșită. Tragerea la răspundere juridică a celor care au încălcat o normă de drept substanțial se obține prin intermediul acțiunii penale sau civile, exercitată în cadrul unui proces. Se numește acțiune penală sau civilă instrumentul juridic prin care o persoană este trasă la răspundere juridică în fața autorității judecătorești pentru a fi obligată să suporte constrângerea de stat corespunzătoare normei de drept încălcate. După felul răspunderii juridice care decurge din

norma de drept încălcată – penală, civilă – acțiunea prin intermediul căreia persoana vinovată este adusă în fața autorității judecătorești spre a răspunde de fapta săvârșită poartă numele de acțiune penală sau civilă. Spre a se putea aplica sancțiunea prevăzută de norma de drept substanțial încălcată, acțiunea penală sau civilă se exercită în fața instanțelor judecătorești, deoarece, conform legii, justiția se realizează prin aceste autorități publice ale statului de drept.

Acțiunea penală sau civilă are o mare însemnătate pentru desfășurarea procesului, de orice natură ar fi, căci fără exercitarea acțiunii în cadrul procesului nu se poate ajunge la tragerea la răspundere a unei persoane și la aplicarea sancțiunii prevăzute de norma încălcată. Fără acțiune exercitată nu poate avea loc judecata în fața instanțelor judecătorești și înfăptuirea, astfel, a justiției. De aceea, exercitarea acțiunii penale sau civile constituie elementul dinamic care impulsionează desfășurarea procesului până la pronunțarea unei hotărâri definitive de instanța judecătorească. Importanța acțiunii penale sau civile constă și stabilirea limitelor în care urmează să se desfășoare judecata, instanțele judecătorești urmând a se pronunța cu privire numai la faptele și persoanele față de care a fost exercitată acțiunea penală sau civilă. Pentru depășirea acestor limite ale judecării este necesară extinderea acțiunii penale sau civile fie exercitarea unei noi acțiuni. În literatura juridică se face distincția între acțiunea penală sau civilă, de natură procesuală, dreptul la acțiune, de natură substanțială, și cererea în justiție, ca act procesual.

Dreptul la acțiune penală sau civilă decurge din edictarea normei de drept substanțial și constă în împuternicirea legală a celui prejudiciat de săvârșirea unei fapte ilicite de a trage la răspundere juridică în fața justiției persoana care a încălcat legea. Astfel, în cazul săvârșirii unei infracțiuni, statul are dreptul să tragă la răspundere penală pe autor, aducându-l în fața justiției pentru a i se aplica sancțiunea prevăzută de legea penală. Persoana prejudiciată printr-o faptă ilicită are dreptul de a trage la răspundere civilă pe autorul faptei, aducându-l în fața justiției spre a fi obligat la repararea prejudiciului. Realizarea dreptului de a trage la răspundere juridică se obține prin exercitarea acțiunii penale sau civile, care are caracter procesual. Așadar, dreptul la acțiune penală sau civilă constituie temeiul juridic substanțial al acțiunii, sub aspect procesual.

Elementele răspunderii juridice sunt reglementate de legea substanțială - penală, civilă – iar întrunirea lor în fapta săvârșită și în persoana făptuitorului constituie temeiul de drept și de fapt care permite promovarea și exercitarea acțiunii penale sau civile. Astfel, numai dacă s-a săvârșit o infracțiune și făptuitorul răspunde penal devine întemeiată acțiunea penală și, prin

exercitarea ei, se realizează tragerea la răspundere penală a infractorului. Deși în vocabularul judiciar se confundă uneori acțiunea penală sau civilă cu cererea în justiție, în realitate ne aflăm în prezența a două noțiuni, cererea în justiție constituie doar un act procesual inițial, prin care se pune în mișcare acțiunea în fața instanței judecătorești, după introducerea cererii în justiție, și, ca urmare, a punerii în mișcare a acțiunii, aceasta este exercitată în continuare, dinamizând întreaga desfășurare a procesului penal, până la pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive, așadar, cererea în justiție constituie doar un moment al exercitării acțiunii penale sau civile.

Obiectul și subiecții acțiunii penale sau civile. Acțiunea penală sau civilă are un obiect, determinat de temeiul juridic din care decurge, constând în tragerea la răspundere juridică a persoanei împotriva căreia este îndreptată. Acțiunea penală are ca obiect tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni, acțiunea civilă tragerea la răspundere civilă a persoanelor care răspund din punct de vedere civil pentru paguba cauzată prin fapta săvârșită. Tragerea la o anumită răspundere juridică semnifică aducerea persoanelor în cauză în fața autorității judecătorești pentru ca aceasta să stabilească răspunderea lor și să aplice sancțiunile care decurg din norma de drept încălcată prin fapta lor. Obiectul acțiunii penale sau civile este determinat de norma de drept substanțial, care prevede condițiile în care intervine răspunderea și sancțiunile care pot fi aplicate. Astfel, răspunderea penală este reglementată de legea penală, care prevede că singurul temei al răspunderii penale este infracțiunea, stabilind totodată trăsăturile esențiale și conținutul infracțiunii, precum și sancțiunile ce pot fi aplicate în realizarea răspunderii penale.

Răspunderea civilă este reglementată de legea civilă, care prevede elementele răspunderii civile precum și sancțiunile ce pot fi aplicate – reparația în natură sau prin despăgubiri civile. Există obiect al acțiunii penale sau civile cât timp subzistă, potrivit legii substanțiale, răspunderea juridică a celor care au încălcat legea. În momentul în care intervine o cauză legală care înlătură răspunderea, acțiunea penală sau civilă rămâne fără obiect, se stinge, și nu mai poate fi promovată sau, dacă a fost promovată, nu mai poate continua exercitarea ei. Acțiunea penală sau civilă este promovată și susținută de un subiect activ, care este de regulă persoana vătămată prin încălcarea legii, și este îndreptată împotriva persoanei care răspunde din punct de vedere juridic pentru fapta sa, denumită subiect pasiv al acțiunii penale sau civile. Dreptul la acțiune penală sau civilă, în sens substanțial, aparține persoanelor ocrotite de legea substanțială, și care, în urma săvârșirii unei fapte ilicite au suferit o vătămare – morală, fizică, materială – fiind subiecți pasivi ai faptei ilicite.

În cazul săvârșirii unei infracțiuni, statul, a cărei ordine de drept a fost încălcată, și-a rezervat dreptul de a trage la răspundere penală pe infractor, drept care este, în același timp și o îndatorire, în cazul unei fapte ilicite care a provocat o pagubă, subiectul pasiv este persoana lezată care devine subiect activ al acțiunii în justiție, pentru a obține repararea pagubei suferite. Dacă subiect activ al dreptului la acțiune este determinat de legea materială, subiectul activ la acțiunii penale sau civile este determinat de legea procesuală, care reglementează titularii exercițiului acțiunii penale sau civile. Astfel exercițiul acțiunii penale este încredințat, de regulă, Ministerului Public, dar, în anumite cazuri, poate fi încredințat persoanei vătămate sau altor autorități iar acțiunea civilă este exercitată, de regulă, de persoana prejudiciată sau de reprezentanții săi, dar, în anumite cazuri, poate fi exercitată și de Ministerul Public.

Subiectul pasiv al acțiunii penale sau civile, deci persoana împotriva căreia se exercită acțiunea, este determinată de legea materială, singura care poate stabili ce persoană poate fi trasă la răspundere juridică. Legea penală prevede că răspunde penal numai persoana care a săvârșit o infracțiune, răspunderea fiind personală, totodată se prevede că nu răspund penal minorii ce nu au împlinit 14 ani, minorii între 14-16 ani lipsiți de discernământ și persoanele iresponsabile, potrivit legii civile, răspunde din punct de vedere civil persoana fizică și juridică care a cauzat prejudiciul sau persoana care răspunde, potrivit legii civile, pentru paguba cauzată prin fapta acestuia. Acțiunea penală sau civilă este întemeiată numai dacă persoana împotriva căreia se îndreaptă face parte dintre subiecții pasivi ai acelei acțiuni, determinați de legea materială corespunzătoare.

Punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale sau civile. Pentru tragerea efectivă la răspundere juridică a unei persoane este necesar, în primul rând, ca aceasta să fie legală și temeinică, în sensul existenței dreptului la acțiune penală sau civilă și, în al doilea rând, să fie pusă în mișcare și exercitată acțiunea în cadrul unui proces. Dacă existența dreptului la acțiune penală sau civilă se stabilește în raport de condițiile cerute de legea materială, punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale sau civile are loc potrivit normelor procesuale – penală, civilă. Astfel, Codul de procedură penală reglementează cine poate pune în mișcare acțiunea, și apoi, exercita acțiunea penală – Ministerul Public, persoana vătămată – care este actul procesual prin care se pune în mișcare acțiunea, care sunt actele prin care acțiunea este exercitată în cursul judecății. Legalitatea procesuală a acțiunii penale sau civile depinde de respectarea condițiilor de punere în mișcare și exercitare prevăzute de legea procesuală. Nerespectarea condițiilor de punere în mișcare și de exercitare a acțiunii penale sau civile, reglementate de legea procesuală, nu duce la împiedicarea exercitării acțiunii penale sau

civile, deoarece actele procesuale contrare legii sunt anulate și apoi refăcute potrivit normelor legale procesuale. Astfel, dacă rechizitoriul prin care a fost pusă în mișcare acțiunea penală nu respectă normele procesuale, se dispune restituirea cauzei la procuror și refacerea lui și noul rechizitoriu va pune din nou în mișcare acțiunea penală.

Acțiunile penale sau civile exercitabile în procesul penal. Săvârșirea unei infracțiuni poate aduce atingere, în primul rând, ordinii de drept, care nu poate fi restabilită decât prin tragerea la răspundere penală a infractorului, aceeași infracțiune poate, însă, produce o pagubă unei persoane fizice sau juridice, iar instrumentul juridic pentru obținerea reparării pagubei este acțiunea civilă. Acțiunea penală și acțiunea civilă care decurg din săvârșirea aceleiași infracțiuni pot fi exercitate separat, acțiunea penală în cadrul procesului penal, acțiunea civilă în cadrul procesului civil, dar cele două acțiuni pot exercitate și alăturat în cadrul procesului penal. Conform Noului Cod de procedură penală acțiunea penală are ca obiect tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni. Acțiunea penală se pune în mișcare prin actul de inculpare prevăzut de lege. Acțiunea penală se poate exercita în tot cursul procesului penal, în condițiile legii. Acțiunea penală se pune în mișcare și se exercită când există probe din care rezultă presupunerea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune și nu există cazuri care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acesteia. Acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare, iar când a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată dacă:

- a) fapta nu există;
- b) fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege;
- c) nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea;
- d) există o cauză justificativă sau de neimputabilitate;
- e) lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale;
- f) a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică;
- g) a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii;
- h) există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege;
- i) există autoritate de lucru judecat;

j) a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.

În cursul urmăririi penale acțiunea penală se stinge prin clasare sau prin renunțare la urmărirea penală, în condițiile prevăzute de lege. În cursul judecătii acțiunea penală se stinge prin rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, renunțare la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitare sau încetare a procesului penal. În caz de amnistie, de prescripție, de retragere a plângerii prealabile, de existență a unei cauze de nepedepsire sau de neimputabilitate ori în cazul renunțării la urmărirea penală, suspectul sau inculpatul poate cere continuarea procesului penal. Infractorul este adus în fața organelor de cercetare penală și a Ministerului Public, ca suspect de săvârșirea unei infracțiuni, după care, dacă sunt întrunite condițiile legale, este tras la răspunderea ca inculpat, iar atunci când instanța de judecată îi aplică sancțiunea prevăzută de legea penală devine condamnat, realizându-se, astfel, tragerea la răspundere penală ca obiect al acțiunii penale. Conform Noului Cod de procedură penală acțiunea civilă exercitată în cadrul procesului penal are ca obiect tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile potrivit legii civile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale.

Acțiunea civilă se exercită de persoana vătămată sau de succesorii acesteia, care se constituie parte civilă împotriva inculpatului și, după caz, a părții responsabile civilmente. Când persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu sau are capacitate de exercițiu restrânsă, acțiunea civilă se exercită în numele acesteia de către reprezentantul legal sau, după caz, de către procuror, în condițiile legii, și are ca obiect, în funcție de interesele persoanei pentru care se exercită, tragerea la răspundere civilă delictuală. Acțiunea civilă se soluționează în cadrul procesului penal, dacă prin aceasta nu se depășește durata rezonabilă a procesului. Repararea prejudiciului material și moral se face potrivit dispozițiilor legii civile.

Constituirea ca parte civilă se poate face până la începerea cercetării judecătorești. Organele judiciare au obligația de a aduce la cunoștință persoanei vătămate acest drept. Constituirea ca parte civilă se face în scris sau oral, cu indicarea naturii și a întinderii pretențiilor, a motivelor și a probelor pe care acestea se întemeiază. În cazul în care constituirea ca parte civilă se face oral, organele judiciare au obligația de a consemna aceasta într-un proces-verbal sau, după caz, în încheiere. În cazul nerespectării vreuneia dintre condițiile prevăzute mai sus, persoana vătămată sau succesorii acesteia nu se mai pot constitui parte civilă în cadrul procesului penal, putând introduce acțiunea la instanța civilă.

Până la terminarea cercetării judecătorești, partea civilă poate:

- îndrepta erorile materiale din cuprinsul cererii de constituire ca parte civilă;

- mări sau micșora întinderea pretențiilor;
- solicita repararea prejudiciului material prin plata unei despăgubiri bănești, dacă repararea în natură nu mai este posibilă.

În cazul în care un număr mare de persoane care nu au interese contrarii s-au constituit parte civilă, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în cadrul procesului penal. În cazul în care părțile civile nu și-au desemnat un reprezentant comun, pentru buna desfășurare a procesului penal, procurorul sau instanța de judecată poate desemna, prin ordonanță, respectiv prin încheiere motivată, un avocat din oficiu pentru a le reprezenta interesele. Încheierea sau ordonanța va fi comunicată părților civile, care trebuie să încunoștințeze procurorul sau instanța în cazul în care refuză să fie reprezentați prin avocatul desemnat din oficiu. Toate actele de procedură comunicate reprezentantului sau de care reprezentantul a luat cunoștință sunt prezumate a fi cunoscute de către persoanele reprezentate. Dacă dreptul la repararea prejudiciului a fost transmis pe cale convențională unei alte persoane, aceasta nu poate exercita acțiunea civilă în cadrul procesului penal. Dacă transmiterea acestui drept are loc după constituirea ca parte civilă, acțiunea civilă poate fi disjunctă.

Acțiunea civilă care are ca obiect tragerea la răspundere civilă a inculpatului și părții responsabile civilmente, exercitată la instanța penală sau la instanța civilă, este scutită de taxă de timbru. Introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente poate avea loc, la cererea părții îndreptățite potrivit legii civile, până la începerea cercetării judecătorești. Atunci când exercită acțiunea civilă, procurorul este obligat să ceară introducerea în procesul penal a părții responsabile civilmente, în condițiile de mai sus. Partea responsabilă civilmente poate interveni în procesul penal până la terminarea cercetării judecătorești la prima instanță de judecată, luând procedura din stadiul în care se află în momentul intervenției. Partea responsabilă civilmente are, în ceea ce privește acțiunea civilă, toate drepturile pe care legea le prevede pentru inculpat.

Partea civilă poate renunța, în tot sau în parte, la pretențiile civile formulate, până la terminarea dezbaterilor în apel. Renunțarea se poate face fie prin cerere scrisă, fie oral în ședința de judecată. Partea civilă nu poate reveni asupra renunțării și nu poate introduce acțiune la instanța civilă pentru aceleași pretenții. În cursul procesului penal, cu privire la pretențiile civile, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot încheia o tranzacție sau un acord de mediere, potrivit legii. Inculpatul, cu acordul părții responsabile civilmente, poate recunoaște, în tot sau în parte, pretențiile părții civile. În cazul recunoașterii

pretențiilor civile, instanța obligă la despăgubiri în măsura recunoașterii. Cu privire la pretențiile civile nerecunoscute pot fi administrate probe. Acțiunea civilă rămâne în competența instanței penale în caz de deces, reorganizare, desființare sau dizolvare a părții civile, dacă moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii acesteia își exprimă opțiunea de a continua exercitarea acțiunii civile, în termen de cel mult două luni de la data decesului sau a reorganizării, desființării ori dizolvării.

În caz de deces, reorganizare, desființare sau dizolvare a părții responsabile civilmente, acțiunea civilă rămâne în competența instanței penale dacă partea civilă indică moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții responsabile civilmente, în termen de cel mult două luni de la data la care a luat cunoștință de împrejurarea respectivă. Instanța se pronunță prin aceeași hotărâre atât asupra acțiunii penale, cât și asupra acțiunii civile. Când acțiunea civilă are ca obiect repararea prejudiciului material prin restituirea lucrului, iar aceasta este posibilă, instanța dispune ca lucrul să fie restituit părții civile. Instanța, chiar dacă nu există constituire de parte civilă, se pronunță cu privire la desființarea totală sau parțială a unui înscris sau la restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii.

În caz de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă. Instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă și în cazul în care moștenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții civile nu își exprimă opțiunea de a continua exercitarea acțiunii civile sau, după caz, partea civilă nu indică moștenitorii, succesorii în drepturi ori lichidatorii părții responsabile civilmente în termenul legal. Instanța poate dispune disjungerea acțiunii civile, când soluționarea acesteia determină depășirea termenului rezonabil de soluționare a acțiunii penale. Soluționarea acțiunii civile rămâne în competența instanței penale. Disjungerea se dispune de către instanță din oficiu ori la cererea procurorului sau a părților. Probele administrate până la disjungere vor fi folosite la soluționarea acțiunii civile disjuncte.

Dacă nu s-au constituit parte civilă în procesul penal, persoana vătămată sau succesorii acesteia pot introduce la instanța civilă acțiune pentru repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune, judecata în fața instanței civile se suspendă după punerea în mișcare a acțiunii penale și până la rezolvarea în primă instanță a cauzei penale, dar nu mai mult de un an. Persoana vătămată sau succesorii acesteia, care s-au constituit parte civilă în procesul penal, pot introduce acțiune la instanța civilă dacă, prin hotărâre definitivă, instanța penală a lăsat nesoluționată acțiunea civilă. Probele administrate în cursul procesului penal pot fi folosite în fața instanței civile. Persoana vătămată sau succesorii acesteia care s-au constituit parte civilă

în procesul penal pot să introducă acțiune în fața instanței civile dacă procesul penal a fost suspendat.

În caz de reluare a procesului penal, acțiunea introdusă la instanța civilă se suspendă în condițiile legii. Persoana vătămată sau succesorii acesteia, care au pornit acțiunea în fața instanței civile, pot să părăsească această instanță și să se adreseze organului de urmărire penală, judecătorului ori instanței, dacă punerea în mișcare a acțiunii penale a avut loc ulterior sau procesul penal a fost reluat după suspendare. Părăsirea instanței civile nu poate avea loc dacă aceasta a pronunțat o hotărâre, chiar nedefinitivă. În cazul în care acțiunea civilă a fost exercitată de procuror, dacă se constată din probe noi că prejudiciul nu a fost integral acoperit prin hotărârea definitivă a instanței penale, diferența poate fi cerută pe calea unei acțiuni la instanța civilă. Persoana vătămată sau succesorii acesteia pot introduce acțiune la instanța civilă, pentru repararea prejudiciului născut ori descoperit după constituirea ca parte civilă.

Hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile care judecă acțiunea civilă, cu privire la existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o. Instanța civilă nu este legată de hotărârea definitivă de achitare sau de încetare a procesului penal în ceea ce privește existența prejudiciului ori a vinovăției autorului faptei ilicite. Hotărârea definitivă a instanței civile prin care a fost soluționată acțiunea civilă nu are autoritate de lucru judecat în fața organelor judiciare penale cu privire la existența faptei penale, a persoanei care a săvârșit-o și a vinovăției acesteia. Acțiunea civilă decurgând din săvârșirea unei infracțiuni poate fi exercitată și separat, în cursul unui proces civil.

În argumentarea acestui sistem se pornește de la temeiul de fapt al celor două acțiuni – săvârșirea unei fapte penale – care constituie, în același timp, și o infracțiune, ca temei al răspunderii penale, și o faptă ilicită cauzatoare de prejudiciu, ca temei al răspunderii civile. Prezintă interes, în această situație, ca cele două acțiuni care își au izvorul în aceeași faptă și se referă la aceeași persoană care trebuie trasă și la răspundere penală și la răspundere civilă să fie exercitate concomitent, în același proces. Întrucât acțiunea penală nu poate fi exercitată decât în cadrul unui proces penal, s-a creat posibilitatea ca în același proces să poată fi exercitată și acțiunea civilă. Exercitarea celor două acțiuni în cadrul unui singur proces penal prezintă avantaje atât pentru justiție, cât și pentru persoanele interesate. Astfel, pentru justiție înseamnă o economisire de timp și de mijloace dacă cele două acțiuni sunt exercitate în același proces și soluționate printr-o singură hotărâre judecătorească, evitându-se astfel administrarea repetată de probe pentru aceleași fapte, precum și eventualitatea unor contradicții ce ar putea interveni în hotărârile a două instanțe judecătorești diferite. Pentru

persoana prejudiciată prin infracțiune constituie un mijloc mai lesnicios și mai rapid pentru obținerea reparării pagubei suferite, cu cheltuieli mai reduse. Pentru inculpat există posibilitatea de a-și putea concentra apărarea, în același timp, și cu privire la acțiunea penală și cu privire la acțiunea civilă, ceea ce reduce și cheltuielile pe care ar trebui să le suporte. Atunci când persoana prejudiciată printr-o infracțiune consideră preferabilă exercitarea acțiunii civile în cadrul unui proces civil, i se recunoaște un drept de opțiune pentru alegerea acestei căi. În cazurile în care acțiunea civilă nu poate fi exercitată în cadrul procesului penal, datorită unei împiedicări legale, persoana vătămată nu poate exercita acțiunea civilă decât în fața instanței civile. **Raportul dintre acțiunea penală și acțiunea civilă exercitate în procesul penal.** Caracteristic pentru procesul penal este acțiunea penală, căci fără acțiune penală nu poate fi promovat procesul penal, iar dacă a fost promovat nu poate continua. În cazul în care se exercită ambele acțiuni în cadrul aceluiași proces penal, acțiunea penală constituie acțiunea principală, iar acțiunea civilă devine acțiune accesorie. Poziția de acțiune principală și acțiune accesorie rezultă din câteva prevederi procesuale, astfel, acțiunea civilă nu poate fi pusă în mișcare în procesul penal dacă nu există o acțiunea penală pusă în mișcare, ceea ce subliniază caracterul accesoriu în exercitarea acțiunii civile. Dacă acțiunea civilă ar întârzia soluționarea acțiunii penale, se poate disjunge acțiunea civilă în vederea judecării ei separat, dar în același proces penal. Modul în care se soluționează acțiunea penală are influență asupra soluției ce trebuie dată acțiunii civile, după regula „accesoriul urmează principalul”.

Când acțiunea penală și acțiunea civilă se exercită concomitent, procesul penal cuprinde două laturi: latura penală, în care se exercită acțiunea penală, și latura civilă, în care se exercită acțiunea civilă. Dacă una dintre acțiuni se stinge în cursul judecării, atunci procesul penal continuă numai în latura în care acțiunea este exercitabilă, astfel, dacă acțiunea penală se stinge prin amnistie sau decesul inculpatului, latura civilă continuă pentru tragerea la răspundere civilă a moștenitorilor săi, dacă acțiunea civilă se stinge, prin renunțarea la reparații civile, latura penală continuă pentru condamnarea penală a inculpatului. Sunt cazuri în care un inculpat este judecat pentru mai multe infracțiuni, ceea ce implică exercitarea mai multor acțiuni penale, câte una pentru fiecare infracțiune, iar în latura civilă se exercită mai multe acțiuni civile dacă fiecare infracțiune a produs pagube și se cere repararea acestora.

Trăsăturile acțiunii penale și ale acțiunii civile. Datorită obiectului lor de natură diferită, acțiunea penală are trăsături diferite de cele ale acțiunii civile, care se pot observa în tot cursul procesului penal. Dreptul de a trage la răspundere penală aparține statului, iar exercitarea

acestui drept prin acțiunea penală are caracter de ordine publică și este inevitabilă, ca urmare, exercițiul acțiunii penale este încredințat unei autorități publice specializate - Ministerului Public – care are îndatorirea de a exercita acțiunea penală din oficiu. În cazuri speciale, exercițiul acțiunii penale este încredințat și altor titulari, de exemplu persoanei vătămate prin infracțiune, situație în care exercitarea acțiunii penale devine facultativă.

Dreptul de a trage la răspundere civilă aparține persoanei vătămate prin infracțiune, care are facultatea de a-l exercita, ca urmare, legea încredințează exercițiul acțiunii civile titularului ei - persoana vătămată – sau reprezentantului ei, iar exercitarea acestei acțiuni este facultativă și la cerere, deoarece se poate renunța la dreptul de a cere reparații civile. Totuși, pentru protecția proprietății publice, sau pentru protecția persoanelor fără capacitate de exercițiu sau cu această capacitate restrânsă acțiunea civilă se exercită obligatoriu și din oficiu.

Răspunderea penală este personală, deoarece nu pot fi trase la răspundere decât persoanele care au participat la săvârșirea unei infracțiuni, ca autori, complici, instigatori. Ca urmare, acțiunea penală nu poate fi exercitată decât împotriva acestora, stingându-se prin decesul lor. Răspunderea civilă este patrimonială, caracter imprimat și acțiunii civile, care poate fi îndreptată nu numai împotriva persoanei care a produs paguba – inculpatul – ci și împotriva persoanei responsabile civilmente și chiar împotriva moștenitorilor lui.

Acțiunea penală este indivizibilă, fiind obligatorie exercitarea ei împotriva tuturor participanților la infracțiune care răspund penal, nefiind posibilă restrângerea ei numai la unii dintre participanți. Descoperirea ulterioară și a altui participant la infracțiune va atrage, în mod obligatoriu, extinderea acțiunii penale și împotriva acestuia. Acțiunea civilă este divizibilă, persoana vătămată îndreptându-se împotriva tuturor celor care răspund din punct de vedere civil sau numai împotriva unora dintre ei. Acțiunea penală este indisponibilă, în sensul că Ministerul Public, ca titular al exercițiului ei, nu mai poate, odată ce a exercitat-o, să renunțe la acțiune, aceasta urmând a-și găsi soluționare prin hotărâre judecătorească. În cazurile prevăzute de lege, persoana vătămată poate renunța la exercitarea acțiunii penale prin retragerea plângerii prealabile sau prin împăcare. Acțiunea civilă este disponibilă, persoana vătămată având facultatea să renunțe la exercițiul ei.

În cazul pagubelor aduse proprietății publice sau persoanelor fără capacitate de exercițiu sau cu această capacitate restrânsă, acțiunea civilă capătă un anumit caracter de indisponibilitate. Trăsăturile diferite pe care le-am examinat se referă la acțiunea civilă ca instituție a procesul penal. Există însă și deosebiri între acțiunea civilă care se exercită în procesul penal și acțiunea civilă cu același obiect care se exercită în procesul civil, separat de acțiunea penală.

Astfel, când fapta are un caracter civil, acțiunea civilă nu poate fi introdusă decât la instanța civilă, unde i se aplică prevederile Codului de procedură civilă. În acest caz, acțiunea în realizarea răspunderii civile are caracterul oricărei acțiuni civile, exercitându-se facultativ și la cerere, fiind disponibilă și divizibilă.

Acțiunea civilă ce se exercită în procesul penal este o instituție a acestui proces și împrumută astfel elemente din trăsăturile acțiunii penale, în special elemente de oficialitate, prin derogare de la principiul disponibilității, aplicabil procesului civil. Astfel dacă repararea pagubei se face în natură, procurorul și instanța de judecată pot acționa din oficiu prin restituirea lucrului sau prin restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii. În celelalte cazuri, sunt obligate să cheme persoana vătămată și să îi pună în vedere că poate cere repararea pagubei exercitând acțiunea civilă în procesul penal. Dacă paguba a fost cauzată proprietății publice sau persoanelor fără capacitate de exercițiu sau cu această capacitate restrânsă, acțiunea civilă se pornește și se exercită din oficiu. În acest mod, acțiunea civilă ce se exercită în procesul penal prezintă deosebiri față de acțiunea civilă care se exercită în cadrul procesului civil, fiind o instituție a procesului penal. Trăsăturile caracteristice ale acțiunii penale și ale acțiunii civile au determinat și reguli diferite în ceea ce privește subiecții lor activi și subiecții lor pasivi, punerea în mișcare și exercitarea lor, după cum diferite sunt și soluțiile pe care pe pot căpăta prin hotărârea instanței de judecată.

Concluzii. După cum am arătat, pentru a putea fi pusă în mișcare și exercitată o acțiune penală sau civilă trebuie, mai întâi, să se respecte normele de drept material care reglementează elementele răspunderii juridice, să aibă, deci, ca temei juridic o prevedere legală prin care se sancționează încălcarea normei de drept, și ca temei de fapt, existența faptei ilicite săvârșite de o persoană care răspunde din punct de vedere juridic. Dacă nu sunt întrunite elementele răspunderii juridice prevăzute de legea materială, acțiunea în justiție este lipsită de temei juridic și nu poate fi pusă în mișcare, deoarece singurul temei al răspunderii penale este săvârșirea unei infracțiuni. Dacă fapta săvârșită nu a produs nici un prejudiciu, acțiunea civilă este lipsită de temei juridic, existența prejudiciului fiind un element al răspunderii civile. Obiectul acțiunii penale sau civile - tragerea la răspundere juridică – trebuie să existe atât în momentul punerii în mișcare al acțiunii cât și în tot timpul exercitării ei, altfel acțiunea rămâne fără obiect, se stinge și nu mai poate fi exercitată.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

Constituția României

Noul Cod de procedură penală

Noul Cod penal

Theodoru G., *Drept procesual penal – parte generală*, Editura „Cugetarea”, Iași, 1996

Neagu I., *Drept procesual penal. Tratat*, București, Editura „Global lex”, 2002

Gorgăneanu Gh.I., – *Acțiunea penală*. București, Ed.științ. și encid., 1977.

Dongoroz V., *Explicații teoretice ale codului de procedură penală român. Partea generală*, vol I, București, Editura Academiei, 1975

Anane I., *Elemente de drept procesual penal*, Ed. ProUniversitaria, București, 2015.